

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських та практичних занять
(для здобувачів вищої освіти 3 курсу денної форми навчання)*

Дніпро – 2023

УДК 340.1
К 72

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 22.05.2023 року)*

Рецензенти:

ЛЕГКА О. В., професор кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, професор;

ФІЛАТОВ В. В., доцент кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів, кандидат юридичних наук, доцент.

Укладач:

КОСТЮК Т. В., доцент кафедри загальноправових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

К 72 Костюк Т. В. Адміністративний процес: методичні рекомендації до семінарських та практичних занять (для здобувачів першого рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право»). Дніпро : ДДУВС, 2023. 42 с.

Методичні рекомендації для підготовки самостійної та індивідуальної роботи з тем, передбачених навчальним планом з дисципліни «Адміністративний процес». Для здобувачів вищої освіти та викладачів юридичних закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	6
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА. ПРЕДМЕТ, МЕТОД, ДЖЕРЕЛА, СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.....	7
ТЕМА 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВІДНОСИНИ. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.....	10
ТЕМА 3. ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН. ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	13
ТЕМА 4. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	19
ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ.....	23
ТЕМА 6. ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ.....	28
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Адміністративний процес» викладається здобувачам вищої освіти 3 курсу Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ протягом 6 семестру, що є запорукою ґрунтовного та систематизованого вивчення цієї галузі знань. Нормами адміністративно-процесуального права урегульовані різноманітні сфери суспільних відносин, що визначає особливе місце адміністративного процесу в системі права та обумовлює взаємообумовлений зв'язок галузі, перш за все, з адміністративним правом а також з такими галузями права, як конституційне, цивільне, господарське, земельне тощо. Саме за допомогою адміністративно-процесуальних норм здійснюється реалізація норм адміністративного права, тому на рівні з курсом адміністративного права, цей курс слід вважати одним із базових у системі навчальних галузевих юридичних дисциплін.

Вивчення дисципліни «Адміністративний процес» формує у здобувачів вищої освіти систему знань щодо призначення адміністративного процесу, кола відносин, що складають його предмет, суб'єктів адміністративного процесу, понять, системи та структури адміністративного процесу, сутності адміністративного процесу в широкому та вузькому розумінні, основ адміністративного судочинства.

Курс передбачає вивчення системи та структури адміністративного процесу, основним елементом якої є адміністративне провадження. Здобувачі вищої освіти знайомляться з адміністративним процесом як зі складною системою, основними елементами якої є адміністративні провадження, що різняться між собою за сферами суспільних відносин, де вони застосовуються, за метою та завданням, які вони покликані виконувати. Курс включає в себе вивчення основних засад здійснення адміністративних проваджень щодо розгляду звернень громадян, дисциплінарного провадження щодо суб'єктів публічного права, здійснення адміністративного судочинства та виконавчого провадження.

З метою закріплення отриманих теоретичних знань з дисципліни «Адміністративний процес», формування навичок і вміння їх практичного застосування проводяться практичні та семінарські заняття. Ці заняття поглиблюють та уточнюють знання, здобуті здобувачами вищої освіти на лекціях та під час самостійної роботи, розвивають вміння формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки, дозволяють отримати навички пошуку релевантної інформації у доступних джерелах для повного та всебічного встановлення необхідних обставин, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки. Під час вирішення практичних завдань здобувачі застосовують загальнотеоретичні принципи й інституту права, практику Європейського суду з прав людини, Верховного суду, навчаються юридично правильно кваліфікувати факти і обставини, оцінювати докази. Заняття розвивають уміння логічно мислити,

вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання у практичних ситуаціях.

За результатами вивчення навчальної дисципліни «Адміністративний процес» у здобувачів вищої освіти формуються:

Загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність працювати в команді.

Спеціальні компетентності:

- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи;
- здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право;
- знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права;
- здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти; аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції;
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Програмні компетенції, такі як здатність:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;
- давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю;
- використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин;
- виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи;
- демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Адміністративний процес» розраховані на здобувачів вищої освіти денного відділення Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (10 годин лекцій; 10 годин семінарів; 10 годин практичних занять і 30 годин індивідуальної та самостійної роботи).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.занятт	
1	2	3	4	5	6	27	8
1	Поняття адміністративного процесуального права. Предмет, метод, джерела, система, принципи, та структура адміністративного процесу	9	4	2	2	-	5
2	Адміністративно-процесуальні відносини та норми. Суб'єкти адміністративного процесу	7	2	-	-	2	5
3	Звернення громадян. Доступ до публічної інформації	11	6	2	2	2	5
4	Дисциплінарна відповідальність	11	6	2	2	2	5
5	Загальні положення та основні засади адміністративного судочинства в Україні.	11	6	2	2	2	5
6	Виконавче провадження	11	6	2	2	2	5
	Разом за семестр	60	30	10	10	10	30
	Форма підсумкового контролю	залік					

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА. ПРЕДМЕТ, МЕТОД, ДЖЕРЕЛА, СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ, ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Семінарське заняття 1 - 2 год.

План

1. Поняття адміністративно-процесуального права, його предмет, метод, завдання, мета та сутність, принципи.
2. Система та структура адміністративно-процесуального права.
3. Види проваджень адміністративного процесу, їх стадії.
4. Джерела адміністративно-процесуального права.

На першому семінарському занятті варто приділити увагу визначенню поняття адміністративно-процесуального права. Слід розкрити сутність адміністративного процесу не тільки у вузькому, а й в широкому змісті, де останній розглядається як складна система та структура, нормами якого врегульовано не тільки судовий адміністративний процес, як наприклад, нормами цивільного чи господарського процесуального законодавства України, а й певна управлінська діяльність суб'єктів владних повноважень (наприклад надання адміністративних послуг). Доцільно розглянути поняття адміністративного процесуального права як галузі права, законодавства, навчальної дисципліни, юридичної науки.

Варто дослідити особливості адміністративно-процесуального права, такі, як різноманітність сфер суспільних відносин, де виникають адміністративно-процесуальні відносини та які складають його предмет, тісний зв'язок з іншими галузями права (конституційного, цивільного, господарського, земельного, фінансового, житлового тощо), наявність специфічного суб'єкта - суб'єкта владних повноважень, чітка нормативна регламентація статусу та повноважень суб'єкта владних повноважень, вчинення процесуальних дій.

Слід окремо приділити увагу вивченню питання суб'єкта владних повноважень, який у адміністративно-процесуальних відносинах обов'язково має здійснювати певні публічно-владні управлінські функції та надати визначення поняттю - публічно-владні управлінські функції.

Здобувачі мають усвідомити, що саме виконання суб'єктом владних повноважень таких функцій дозволяє ідентифікувати відносини як адміністративно-процесуальні.

Варто акцентувати на імперативний принцип діяльності органів публічної адміністрації, закріплений у Конституції України, відповідно до якого держава, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи мають здійснювати свої повноваження виключно в межах, на підставі та у порядку

встановленому чинним законодавством України, як основну засаду адміністративного процесу.

Слід проаналізувати відмінність адміністративного права та процесу та їх взаємозв'язок з фокусуванням на тезі, що реалізація суб'єктивних прав, свобод та інтересів здійснюється саме через норми процесуального права, де процесуальні норми відповідають на питання: у який спосіб, яким чином реалізувати норми матеріального права.

При вивченні теми варто дослідити поняття структури адміністративного процесу, основними елементами якої є адміністративні провадження, визначити їх класифікацію за видами та групами суспільних правовідносин (провадження адміністративного судочинства, провадження у сфері притягнення особи до адміністративної відповідальності, управлінська-процедурні провадження (надання адміністративних послуг, звернення громадян, реєстраційні, дозвільні, ліцензійні), дисциплінарні провадження, виконавче провадження). Звернути увагу, що не існує вичерпного переліку адміністративних проваджень, що пов'язано з великим колом суспільних відносин, які регулюються адміністративним процесуальним правом. Варто навести сучасні тенденції розвитку адміністративно-процесуального права, такі, як трансформація ідеології панування держави над людиною до нової ідеології служіння держави інтересам людини та розуміння адміністративно-процесуального права як публічно-сервісного права.

При дослідженні питання методу права, слід акцентувати увагу, що він є синтезованим, оскільки характеризується використанням як диспозитивного, так і імперативного методу регулювання суспільних відносин.

Обов'язковому розгляду підлягає питання принципів адміністративного процесу. Розпочати слід з питання, що розуміють під принципами права взагалі та які загальноправові принципи вже відомі здобувачам. В подальшому варто визначити, які зі загаданих принципів відносяться і до принципів адміністративного процесу. Під час вивчення цього питання здобувачі мають розкрити юридичний зміст таких принципів:

- верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності;
- рівності;
- презумпції правомірності дій і вимог суб'єкта звернення;
- обґрунтованості;
- безсторонності (неупередженості), добросовісності і розсудливості;
- пропорційності;
- відкритості;
- своєчасності та розумного строку; ефективності;
- забезпечення і охорони інтересів особи і держави;
- диференціації та спеціалізації адміністративного процесу.

При розгляді питання джерел адміністративного процесуального права перш за все надати загальне визначення поняттю «джерело» права. Варто дослідити класифікацію нормативно-правових актів зі урахуванням їх ієрархічності та підлеглості та більш детально зупинитись на таких джерелах як судова практика Європейського суду з прав людини, охарактеризувати її значення для правової системи України, підстави її застосування. Окремим фокусом слід охопити правові висновки Верховного суду, як джерела права. Слід зосередитись на процедурі їх формування, формі викладення та значенні для правозастосовної практики, а також визначити перелік суб'єктів, хто має обов'язково їх застосовувати у своїй правозастосовній діяльності (суди, суб'єкти владних повноважень). Варто проаналізувати законодавчо визначені підстави їх використання у правозастосовній діяльності.

Окремо варто звернути увагу на положення Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. (Європейська конвенція з прав людини) та додаткових протоколів до неї (всі з яких ратифіковані Україною), що визначають підстави застосування судової практики Європейського суду з прав людини в якості джерела права.

Для самостійної роботи здобувачам пропонується написання рефератів за такими темами:

1. «Поняття адміністративно-процесуального права: зміст та загальні риси».
2. «Основні напрямки розвитку адміністративно-процесуального права на сучасному етапі».
3. «Адміністративно-процесуальне право зарубіжних країн».
4. «Джерела адміністративно-процесуального права».
5. «Особливості адміністративно-процесуального права».

ТЕМА № 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВІДНОСИНИ ТА НОРМИ. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Практичне заняття № 1 - 2 год.

1. Поняття та особливості адміністративно-процесуальних норм.
2. Структура адміністративно-процесуальних норм.
3. Види адміністративно-процесуальних норм.
4. Поняття та зміст адміністративно-процесуальних відносин.
5. Суб'єкти адміністративного процесу.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню на практичному занятті: «диспозиція», «гіпотеза», «санкція» «процесуальна дія», «матеріальна норма», «процесуальна норма», «норми-дефініції», «суб'єкт адміністративних процесуальних відносин», «адміністративна процесуальна правоздатність», «адміністративна процесуальна дієздатність», «об'єкт адміністративних процесуальних правовідносин», «зміст адміністративних процесуальних відносин», «юридичні факти», «процесуальні дії».

Для здобуття практичних навичок здобувачам пропонується такі практичні завдання:

1. 17-річний громадянин К. має намір стати фізичною особою-підприємцем та здійснювати підприємницьку діяльність з надання в оренду власного нерухомого майна.

Які процесуальні дії має вчинити громадянин К. для державної реєстрації фізичною особою-підприємцем та початку здійснення підприємницької діяльності?

Якими адміністративно-процесуальними нормами регулюється порядок державної реєстрації фізичною-особою підприємцем? До якого типу адміністративного провадження відноситься державна реєстрація фізичних осіб-підприємців та з яких стадій воно складається?

Хто буде суб'єктами в даних адміністративно-процесуальних правовідносин? Який в них обсяг прав та обов'язків та чим це передбачено?

При виконанні завдання пропонується дотримуватися такого алгоритму:

1. Правильно визначити сферу суспільних відносин, в яких будуть виникати адміністративно-процесуальні правовідносини (підприємницька діяльність, офіційне засвідчення державою факту набуття статусу підприємця).

2. Проаналізувати мету та завдання даного адміністративного провадження та його очікуваний результат.

3. Правильно визначити нормативно-правові акти, які мають застосовуватись до даних правовідносин (Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, ЗУ «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно», ЗУ «Про звернення громадян», Порядок розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції, Податковий кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства).

4. Визначити правильно тип адміністративного провадження. (реєстраційне провадження).

5. Правильно визначити суб'єктний склад правовідносин (обов'язкові суб'єкти: заявник, державний реєстратор, факультативний: постійно діючі колегії з розгляду скарг у сфері державної реєстрації, орган державної податкової служби, органи пенсійного фонду, суд). При розгляді питання суб'єктного складу доцільно зупинитись на визначенні правового статусу державного реєстратора юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, вимог до такої особи, слід встановити, які права та обов'язки мають суб'єкти даних правовідносин, а також врахувати вік заявника, відповідно до умов завдання, та які особливості адміністративного провадження з цим пов'язані).

6. Окреслити способи державної реєстрації: в автоматичному режимі або поза процедури державної реєстрації в автоматичному режимі шляхом безпосереднього звернення до державного реєстратора.

7. Правильно визначити перелік документів, які подаються для державної реєстрації та вимоги до їх оформлення, проаналізувати наслідки недодержання вимог до оформлення документів.

8. Визначити стадії реєстраційного провадження (формування документів, необхідних для реєстрації, подання документів, способи подання, розгляд заяви, прийняття рішення, документи за результатом адміністративного провадження, оскарження, як факультативна стадія).

9. Визначити можливі способи оскарження протиправних дій, рішень або бездіяльності державного реєстратора (адміністративний, судовий).

2. До Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська надійшли від Управління патрульної поліції у м. Дніпрі матеріали про адміністративне правопорушення відносно громадянина К. за ч.1 ст. 130 КУпАП.

Проаналізуйте ситуацію. Який це вид адміністративного провадження, з яких стадій воно складається? За правилами якого нормативно-правового акту буде здійснюватися розгляд справи: Кодексу адміністративного судочинства чи Кодексу України про адміністративні правопорушення? Відповідь обґрунтуйте.

Для даного практичного завдання пропонується такий алгоритм виконання:

1. Правильно визначити вид адміністративного провадження (адміністративне провадження з притягнення особи до адміністративної відповідальності).

2. Проаналізувати мету та завдання даного адміністративного провадження та очікуваний результат (охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством, результатом є винесення постанови про накладення адміністративного стягнення або про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24¹ КУпАП, про закриття справи).

3. Правильно визначити суб'єктний склад правовідносин (особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, особи, які мають право складати протокол про адміністративне правопорушення, органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (суд).

4. Проаналізувати стадії адміністративного провадження з притягнення особи до адміністративної відповідальності (початок адміністративного провадження, складення протоколу про адміністративне правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення, винесення постанови у справі про притягнення особи до адміністративної відповідальності, стадія оскарження, стадія виконання).

5. Визначити нормативно-правові акти, які регулюють вказані процесуальні правовідносини. (Варто пояснити специфіку статусу місцевого суду загальної юрисдикції, як органу який здійснює судочинство та як органу, який здійснює розгляд справи про притягнення особи до адміністративної відповідальності, проаналізувати Кодекс адміністративного судочинства та Кодекс України про адміністративні правопорушення та адміністративні провадження які вони регулюють, відмінності між ними).

Метою даного завдання є усвідомлення здобувачами різниці між адміністративним провадженням про притягнення особи до адміністративної відповідальності та адміністративним судочинством. Здобувачі мають розуміти, що суд, залежно від виду адміністративного провадження, може виступати як орган, що здійснює правосуддя у порядку Кодексу адміністративного судочинства або як орган, який здійснює розгляд справ про притягнення особи до адміністративної відповідальності у порядку Кодексу України про адміністративні правопорушення;

ТЕМА 3. ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН. ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Семінарське заняття №2-2 год.

План

1. Поняття, види, загальні ознаки та правові основи провадження за зверненнями громадян.
2. Стадії та структура провадження за зверненнями громадян.
3. Доступ до публічної інформації. Поняття та правові основи надання доступу громадянам до публічної інформації. Законодавче і нормативне врегулювання доступу до публічної інформації.
4. Інформаційний запит щодо доступу до публічної інформації. Вимоги, контроль та особливості.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: «звернення», «форма звернення», «заява», «пропозиція», «скарга», «зауваження», «клопотання», «публічна інформація», «інформаційний запит», «анонімні звернення», «заявник», «відповідь», «попередня обробка», «резолуція», «особистий прийом», «конфіденційна інформація», «таємна інформація», «службова інформація», «публічна інформація».

Почати розгляд вказаної теми пропонується з аналізу конституційних засад, які передбачають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

При цьому слід врахувати, що у фокусі вивчення вказаної теми знаходяться саме адміністративно-процесуальні аспекти реалізації конституційного права на звернення громадян.

При визначенні правових основ проваджень за зверненнями громадян слід для кращого розуміння навести схематично систему нормативно-правових актів, що регулюють вказані правовідносини з урахуванням їх ієрархічності та підлеглості. Доцільно більш детально зупинитись на положеннях Конституції України, ЗУ «Про звернення громадян», ЗУ «Про доступ до публічної інформації», ЗУ «Про інформацію».

На підставі аналізу вказаних нормативно-правових актів варто виокремити види звернень громадян та провадження, в рамках яких, здійснюється їх розгляд, проаналізувати суб'єктний склад процесуальних правовідносин щодо розгляду звернень громадян, правовий статус суб'єктів цих правовідносин, зокрема права громадянина при розгляді звернення та обов'язки органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств,

установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, медіа, їх керівників та інших посадових осіб щодо розгляду заяв чи скарг.

Варто дослідити вимоги до оформлення різних видів звернень, проаналізувати стадії провадження, принципи розгляду звернень такі як заборона переслідування громадян за подання звернення і неприпустимість примушування їх до його подання, заборона відмови в прийнятті та розгляді звернення, безоплатність розгляду звернення, визначити строки розгляду звернень, порядок розгляду звернень громадян залежно від виду звернення (скарги, пропозиції, заяв, клопотань). Особливу увагу доцільно приділити питанню строків та порядку подання скарг.

При вивченні питання щодо права на доступ до публічної інформації слід зупинитись на особливостях цього провадження та відмінностях між провадженням щодо розгляду звернень громадян. Визначити суб'єктний склад таких правовідносин (запитувачі, розпорядники публічної інформації, структурний підрозділ або відповідальна особа з питань доступу до публічної інформації розпорядників інформації), визначити обсяг їх прав та обов'язків.

Доцільно розглянути гарантії забезпечення права на доступ до публічної інформації такі як: обов'язок розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом; визначення розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє; максимальне спрощення процедури подання запиту та отримання інформації; доступ до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством; здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації; юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Вивченню також підлягає і питання принципів забезпечення доступу до публічної інформації: прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень; вільного отримання, поширення та будь-якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до законодавства, крім обмежень, встановлених законом; рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

Доцільно розглянути можливі шляхи отримання доступу до публічної інформації, а також процесуальні аспекти адміністративного провадження щодо отримання доступу до публічної інформації такі як: вимоги до оформлення інформаційного запиту, строки розгляду запиту, умови оплати за надання інформації, порядок розгляду запиту, підстави відмови у задоволенні запиту, порядок та способи оскарження дій, рішень чи бездіяльності розпорядників інформації.

Окремо слід зупинитись на підставах обмеження доступу до інформації (складання “трискладового тесту” відповідно до вимог частини другої статті 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації»)

Практичне заняття № 2- 2 год.

План

1. Поняття, види, загальні ознаки та правові основи провадження за зверненнями громадян.

2. Стадії та структура провадження за зверненнями громадян.

3. Доступ до публічної інформації. Поняття та правові основи надання доступу громадянам до публічної інформації. Законодавче і нормативне врегулювання доступу до публічної інформації.

4. Інформаційний запит щодо доступу до публічної інформації. Вимоги, контроль та особливості.

Здобувачам пропонується для вирішення такі практичні завдання:

1.18 березня 2021 року громадянин К. звернувся до керівника апарату Дніпровського апеляційного суду із зверненням, яке назвав як скарга, де зазначив про те, що 11 березня 2021 року о 09 год 30 хв він виявив у кімнаті прийому громадян 001 несправний апарат виготовлення копій (псував бумагу під час копіювання), проте ніхто з апарату суду на це не реагує. Громадянин К. просив вжити належні заходи реагування, винних притягнути до юридичної відповідальності. Розгляд скарги просив провести за його участю із дотриманням прав, передбачених статтями 18, 19 Закону №393/96-ВР «Про звернення громадян». Відповідь продублювати у тому числі на електронну скриньку.

08 квітня 2021 року керівник апарату надав відповідь, у якій, пославшись на приписи статей 3, 4 Закону №393/96-ВР, вказав, що зі змісту скарги не вбачається, які права і законні інтереси чи свободи громадянина К було порушено; які перешкоди для здійснення його прав і законних інтересів чи свобод створюються судом, або які обов'язки незаконно було покладено на нього. З огляду на зазначене, відсутні підстави розгляду скарги за його участю у порядку статей 18, 19 Закону №393/96-ВР. Вважаючи протиправною бездіяльність керівника апарату щодо недотримання вимог статей 18, 19 Закону №393/96-ВР при розгляді скарги від 11 березня 2020 року, громадянин К. звернувся до суду.

Надайте правову оцінку ситуації. Чи відповідають вимогам законодавства дії керівника апарату суду? Які вимоги встановлені чинним законодавством до змісту скарги?

При вирішенні вказаного практичного завдання варто, перш за все, визначити нормативно-правовий акт, нормами якого врегульовано дані правовідносини. Встановити вид звернення громадян, з яким звернувся

громадянин та дійсну правову природу такого звернення. Визначити наслідки помилки визначення дійсної правової природи звернення для заявника та адресата звернення (назва не відповідає змісту звернення, наприклад: вказано «скарга», а за змістом звернення вбачається, що це «пропозиція/зауваження»). Слід проаналізувати норми закону, які встановлюють вимоги до оформлення скарги та визначити чи були вони дотримані в даному випадку скажником. З урахуванням вказаного визначити, чи був правильним у даній ситуації алгоритм дій керівника апарату суду. При вирішенні вказаного завдання варто також використати висновки Верховного Суду, що сформовані в подібних правовідносинах.

Виконання завдання спрямоване на повне розуміння видів звернень та їх правової природи, процедури їх розгляду. Вирішення завдання формує навички пошуку та аналізу релевантної судової практики, висновків Верховного суду, які підлягають до застосування у даних правовідносинах.

2. ТОВ «Дніпро» звернулось до державного реєстратора із заявою про внесення змін до відомостей про ТОВ «Дніпро», що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (щодо зміни керівника). Державний реєстратор письмово відмовив у державній реєстрації, обґрунтувавши це тим, що ТОВ «Дніпро» не надало державному реєстратору нотаріальну копію паспорта нового керівника. ТОВ «Дніпро» має намір подати скаргу на дії державного реєстратора.

Проаналізуйте ситуацію. Якими нормативно-правовими актами регулюються дані правовідносини? Хто є суб'єктами даних адміністративно-процесуальних правовідносин? Який порядок подання скарги на дії, рішення, бездіяльність державних реєстраторів та вимоги до її змісту? Чи розповсюджуються на дані правовідносини норми ЗУ «Про звернення громадян»? Чи має право ТОВ «Дніпро» одночасно подати скаргу та звернутись до суду із позовною заявою? Які наслідки настануть у такому випадку? Складіть проєкт скарги на дії державного реєстратора.

При вирішенні вказаного практичного завдання, перш за все, слід правильно визначити нормативно-правові акти, які підлягають застосуванню до даних правовідносин. Звернути увагу на положення ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (ст. 14,15,17, 34 цього Закону), Постанову КМУ № 128 від 25 грудня 2015 року «Про затвердження Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції», ЗУ «Про звернення громадян».

За результатами аналізу норм законодавства, що регулюють вказані правовідносини встановити, чи були порушені державним реєстратором

вимоги закону при здійсненні давного адміністративного провадження. Відповідь варто обґрунтувати.

Визначити суб'єктний склад даного провадження (Міністерство юстиції України, його територіальні органи, постійно діючі колегії з розгляду скарг у сфері державної реєстрації, суд, скаржник, заінтересовані особи, правоохоронні органи), правовий статус учасників провадження, їх права та обов'язки. Визначити, хто в даному випадку буде уповноважений розглядати скаргу Товариства. Визначити чи має право Товариство звернутись одразу до суду без звернення зі скаргою в адміністративному порядку або використати одночасно два способи захисту. Відповідь слід обґрунтувати.

3. Посадовими особами Управління Держпраці у Полтавській області проведено інспекційне відвідування ФОП Іванова І.І., який здійснює підприємницьку діяльність в кафе "Ромашка". Підставою для проведення інспекційного відвідування стала службова записка посадових осіб відділу з питань додержання законодавства про працю, зайнятість та інших нормативно-правових актів Управління Держпраці у Полтавській області, з якої вбачається, що на адресу відділу надійшов лист електронною поштою без зазначення прізвища відправника, про те, що ФОП Іванов І.І. використовує працю працівників без належного оформлення трудових відносин. За результатами проведеного інспекційного відвідування начальник Управління Держпраці у Полтавській області виніс постанову про накладення штрафу уповноваженими посадовими особами від у розмірі 447 660, 00 грн.

Надайте правову оцінку ситуації Чи мало право Управління Державної служби України з питань праці на проведення інспекційного відвідування за результатами надходження анонімного звернення. Відповідь обґрунтуйте. Який строк та порядок оскарження постанови Управління Держпраці?

Вирішення цього практичного завдання спрямовано перш за все на аналіз взаємообумовленого зв'язку між інститутом розгляду звернень громадян та іншими правовими інститутами. При вирішенні завдання варто керуватись ЗУ «Про звернення громадян», Постановою КМУ № 295 від 26 квітня 2017 року «Деякі питання реалізації статті 259 КЗпП України та ст. 34 ЗУ «Про місцеве самоврядування», правовими висновками Верховного суду у подібних правовідносинах. Слід проаналізувати підстави проведення інспекційних відвідувань на предмет того, чи міститься серед них така підстава як звернення громадян. Якщо так, то яким вимогам вони мають відповідати та які наслідки їх недотримання у контексті спірних правовідносин? На практичному занятті пропонується провести «мозковий штурм» з приводу питання: Чи можуть анонімі звернення підставою проведення інспекційних відвідувань? Якщо так/ні, то чому? Підсумувати висловлені твердження та сформулювати висновок, що ґрунтується на нормах чинного законодавства.

При вирішенні завдання в частині визначення строків та порядку оскарження постанови варто використовувати ст. 231, ст. 288 КУпАП, в т.ч. зі ст. 188⁴, ст. 188⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення, Постанову КМУ № 509 від «Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення», Кодекс адміністративного судочинства України.

Завдання для самостійної роботи до Теми 3:

Теми для рефератів

1. «Загальні засади реалізації права громадян на звернення».
2. «Звернення громадян як один із механізмів способу захисту прав, свобод та законних інтересів».
3. «Адміністративне оскарження дій, рішень, бездіяльності суб'єктів владних повноважень як альтернатива судовому захисту порушених прав та інтересів громадянина України».
4. «Способи захисту порушеного права громадянина на звернення».

Індивідуальні завдання до Теми 3:

Написати доповіді та виступити на занятті

1. «Види звернень громадян. Вимоги до їх оформлення та змісту. Порядок та строки їх розгляду».
2. «Застосування трискладового тесту при прийнятті рішення про обмеження доступу до інформації».
3. «Порядок адміністративного оскарження рішень податкових органів (досудовий порядок вирішення податкових спорів)»
4. «Порядок розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації. Вимоги до змісту скарг. Суб'єкти уповноважені на розгляд скарг».
5. «Інформаційний запит та звернення громадян. Спільні риси та відмінності»

ТЕМА № 4. «ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

Семінарське заняття № 3 – 2 години

План:

1. Поняття, принципи, види та особливості дисциплінарних проваджень.
2. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до державних службовців та їх характеристика. Процесуальний порядок здійснення дисциплінарного провадження в державній службі.
3. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до інших категорій осіб зі спеціальним статусом (адвокати, судді, прокурори). Процесуальний порядок здійснення дисциплінарного провадження.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
«дисциплінарна відповідальність», «загальна дисциплінарна відповідальність», «спеціальна дисциплінарна відповідальність», «дисциплінарне провадження», «дисциплінарне стягнення», «службова дисципліна», «дисциплінарний проступок», «догана», «попередження про неповну службову відповідальність», «Вища рада правосуддя» «пропозиція», «кваліфікаційно-дисциплінарна комісія».

Вивчення даної теми пропонується з надання визначення терміну «Дисциплінарне провадження» та наведення видів дисциплінарного проваджень. При цьому варто акцентувати увагу здобувачів освіти, що предметом дисципліни «Адміністративний процес» охоплюється саме дисциплінарне провадження, що застосовується у публічних правовідносинах. Порядок здійснення загального дисциплінарного провадження відноситься до предмету регулювання трудового законодавства, і в межах дисципліни «Адміністративний процес» не вивчається.

Доречним буде навести відповідні приклади та виокремити відмінності спеціальної дисциплінарної відповідальності від загальної.

Також варто охарактеризувати мету, завдання та значення таких проваджень, оговорити дискусійність питання віднесення дисциплінарного провадження до системи адміністративних проваджень.

Визначити як під час здійснення дисциплінарних проваджень застосовуються Кодекс законів про працю України та спеціальні закони.

Слід акцентувати увагу, що від виду суб'єкта, щодо якого здійснюється дисциплінарне провадження визначається і нормативно-правове регулювання здійснення дисциплінарного провадження. Тут доцільно навести приклад, що як суддя, так і державний службовець здійснюють відповідні завдання і функції держави. Однак, дисциплінарне провадження щодо державного службовця здійснюється у порядку ЗУ «Про державну службу», а щодо судді

існує спеціальне законодавство про судоустрій та статус суддів, яке визначає порядок проведення дисциплінарного провадження щодо судді.

Тому, варто приділити увагу ЗУ «Про державну службу», надати визначення поняттю «державна служба», категорії посад державної служби («А», «В» «С»), від яких залежить, в якому порядку буде здійснюватися дисциплінарне провадження щодо державного службовця.

Слід визначити підстави для здійснення дисциплінарного провадження щодо державних службовців, надати визначення що є дисциплінарним проступком, які види дисциплінарних стягнень можуть застосуватись до державних службовців.

Вивчення порядку здійснення дисциплінарного провадження пропонується за таким алгоритмом:

1. Проаналізувати положення ЗУ «Про державну службу» та інших нормативно-правових актів, що визначають засади здійснення дисциплінарного провадження щодо державних службовців, зокрема Постанову КМУ «Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження» № 1039 від 04 грудня 2019 року.

2. Визначити суб'єктів, які мають порушувати дисциплінарні провадження щодо державних службовців та накладати стягнення.

3. Визначити суб'єкти, які мають здійснювати безпосередньо дисциплінарні провадження.

4. Проаналізувати стадії дисциплінарного провадження (прийняття рішення про порушення дисциплінарного провадження; формування дисциплінарної комісії та її склад; визначення повноважень дисциплінарної комісії; визначення основних засад роботи дисциплінарної комісії; формування дисциплінарної справи; розгляд дисциплінарної справи, прийняття рішення за результатами розгляду дисциплінарної справи) та визначити строки здійснення провадження.

5. Визначити обсяг прав та обов'язків суб'єктів дисциплінарного провадження.

6. Визначити порядок оскарження результатів дисциплінарного провадження.

При вивченні питання особливостей здійснення дисциплінарного провадження щодо суддів та прокурорів слід, перш за все, вказати на характерну особливість суб'єктів, що мають право здійснювати дисциплінарне провадження щодо таких осіб, а саме: самостійність та незалежність такого органу, (так, наприклад дисциплінарні комісії, що здійснюють дисциплінарне провадження щодо державних службовців створюються безпосередньо в органі, в якому несе державну службу особа, натомість щодо прокурорів дисциплінарне провадження здійснюється Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів, яка є колегіальним органом, самостійною окремою юридичною особою, щодо суддів - Дисциплінарними палатами Вищої ради правосуддя).

Варто зазначити нормативно-правові акти, які регулюють порядок здійснення дисциплінарних проваджень щодо таких суб'єктів, як судді, прокурори, адвокати, зокрема ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», ЗУ «Про Вищу раду правосуддя», ЗУ «Про прокуратуру», Положення про порядок роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, прийняте всеукраїнською конференцією прокурорів від 27 квітня 2017 року (із змінами, прийнятими всеукраїнською конференцією прокурорів 21 грудня 2018 року), ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положення «Про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність», затверджене Радою адвокатів України № 120 від 30.08.2014 року.

Варто звернути увагу на підстави для притягнення прокурора, судді, адвоката до дисциплінарної відповідальності, особливості дисциплінарних проваджень щодо цих суб'єктів та види дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватись до цих суб'єктів.

Практичне заняття № 3 – 2 год.

План:

1. Поняття, принципи, види та особливості дисциплінарних проваджень.
2. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до державних службовців та їх характеристика. Процесуальний порядок здійснення дисциплінарного провадження в державній службі.
3. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до інших категорій осіб зі спеціальним статусом (адвокати, судді, прокурори). Процесуальний порядок здійснення дисциплінарного провадження.

Практичні завдання

1. Після розгляду судом справи першої інстанції, Позивачу по справі стало відомо що суддя та адвокат Відповідача є близькими родичами, але всупереч цьому суддя не заявила про самовідвід та винесла рішення про відмову у задоволенні позову.

Який порядок подання скарги щодо дисциплінарного проступку судді? Хто є суб'єктами даних адміністративно-процесуальних правовідносин? Які дисциплінарні стягнення можуть застосовуватись до судді? Складіть проект скарги.

Вирішення даного практичного завдання пропонується за таким алгоритмом:

1. Визначити нормативно-правові акти, які регулюють підстави та порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо судді. (ЗУ «Про статус суддів та судоустрій», ЗУ Про Вищу раду правосуддя»).

2. Визначити хто наділений правом подання дисциплінарної скарги в даному випадку? У якому випадку необхідно буде залучати адвоката для подання такої скарги та чим це обгрунтовано?

3. Визначити підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та встановити чи наявні такі в даній ситуації.

4. Визначити порядок подання скарги, та встановити який орган, уповноважений розглядати таку скаргу?

5. Визначити, які відомості має містити дисциплінарна скарга?

6. Встановити суб'єктний склад даних правовідносин, визначити правовий статус таких суб'єктів.

7. Визначити, які дисциплінарні стягнення можуть бути застосовані до судді, у випадку підтвердження обставин, викладених у скарзі.

8. Скласти проєкт скарги.

Завдання для самостійної роботи до Теми 4:

Теми для рефератів

1. «Процедура притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Орган, що здійснює дисциплінарне провадження».

2. «Процедура притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності. Орган, що здійснює дисциплінарне провадження».

3. «Процедура притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Орган, що здійснює дисциплінарне провадження»

Індивідуальні завдання до Теми 4:

Написати доповіді та виступити на занятті

7. «Стадії проваджень в справах про дисциплінарні правопорушення».

8. «Порядок оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності».

9. «Види дисциплінарних стягнень та підстави їх застосування».

ТЕМА № 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Семінарське заняття № 4 -2 години

План:

1. Історичний досвід формування та становлення адміністративної юстиції в Україні та в зарубіжних країнах.
2. Поняття адміністративного суду. Законодавче і нормативне врегулювання діяльності адміністративних судів.
3. Принципи та форми адміністративного судочинства.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: *«адміністративна юстиція», «адміністративне судочинство», «єдина судова інформаційна-телекомунікаційна система», «суб'єкт владних повноважень», «адміністративна справа», «публічно-правовий спір», «публічна служба», «адміністративна справа незначної складності», «типова адміністративна справа», «зразкова адміністративна справа», «заяви по суті».*

Дана тема присвячена загальним засадам діяльності адміністративної юстиції в Україні.

Вивчення даної теми пропонується з визначення місця адміністративних судів в системі судустрою України. Варто акцентувати увагу, що такі суди були створені тільки у 2005 році, передумовою чого стало демократизація суспільства, потреба реалізації принципу верховенства права, додаткового забезпечення гарантій суб'єктивних прав громадян у відносинах з адміністративними органами.

Варто проаналізувати конституційні засади створення спеціалізованих судів, в тому числі й мету створення адміністративних судів – захист прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин.

Окремо слід звернути увагу на положення ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», що визначають систему адміністративних судів зокрема та систему судустрою України взагалі.

Слід проаналізувати систему адміністративних судів з урахуванням принципів територіальності, інстанційності.

При вивченні питання інстанційності системи адміністративних судів варто врахувати, що судами першої інстанції можуть бути окружні адміністративні суди та місцеві загальні суди як адміністративні, підсудність справ між якими визначається залежно від предметної юрисдикції.

При дослідженні питання адміністративних судів апеляційної інстанції, слід звернути увагу здобувачів, що апеляційні суди розповсюджують свою юрисдикцію на певний апеляційний округ, який включає як правило 2-4

області. Також доцільно навести здобувачам інформацію щодо кількості та назв діючих адміністративних апеляційних судів.

При вивченні питання адміністративного суду касаційної інстанції, слід акцентувати увагу здобувачів на те, що таким є Верховний суд, у складі якого діє Касаційний адміністративний суд та Велика палата та дослідити загальні засади його діяльності. Слід звернути увагу на таку спеціальну мету діяльності Верховного суду, як формування правильної правозастосовної практики та звернути увагу на значення правових висновків Верховного Суду як джерела права.

Також здобувачам варто звернути увагу на той факт, що якщо право апеляційного перегляду справи гарантується, то касаційний перегляд справи здійснюється у випадках, встановлених законом.

При вивченні питання нормативно-правових актів, які визначають порядок здійснення адміністративного судочинства слід дослідити положення статті 3 Кодексу адміністративного судочинства, яка визначає, що такими актами є Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Здобувачі мають знати, які завдання властиві саме адміністративному судочинству, на яких засадах воно ґрунтується та які публічно-правові спори відносяться до юрисдикції адміністративних судів.

Окрему увагу слід приділити питанню визначення юрисдикції адміністративних судів. Здобувачі мають засвоїти загальні засади визначення адміністративної юрисдикції та знати:

- Які спори законом прямо віднесені до адміністративної юрисдикції;
- Які спори законом прямо визначені як такі, що не відносяться до адміністративної юрисдикції.

При вивченні вказаного питання варто детально та повно розкрити зміст таких понять як «публічно-правовий спір», суб'єкт владних повноважень», «виконання суб'єктом владних повноважень публічно-владних управлінських функцій», «публічно-владні управлінські функції». Варто оговорити, чому саме виконання суб'єктом публічно-владних управлінських функцій у спірних правовідносинах дозволяє віднести такий спір до юрисдикції адміністративних судів.

При розгляді питання принципів адміністративного судочинства слід врахувати, що діяльність адміністративних судів заснована як на загальних принципах судочинства, так і на галузевих принципах, тобто тих, що властиві тільки адміністративному судочинству. Слід розглянути та розкрити юридичний зміст таких принципів як:

- 1) верховенство права;
- 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;

- 4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;
- 5) обов'язковість судового рішення;
- 6) забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- 7) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом;
- 8) розумність строків розгляду справи судом;
- 9) неприпустимість зловживання процесуальними правами;
- 10) відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення.

При дослідженні змісту принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі (як принципу, який властивий тільки адміністративному судочинству) варто акцентувати увагу здобувачів на те, що в адміністративному процесі на відміну від суто змагального процесу, де суд оперує виключно тим, на що посилаються сторони, мають бути повністю встановлені обставин справи, щоб суд ухвалив справедливе та об'єктивне рішення. Принцип офіційності, зокрема, виявляється у тому, що суд визначає обставини, які необхідно встановити для вирішення спору; з'ясовує якими доказами сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення щодо цих обставин; а у разі необхідності суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази.

При вивченні питання форм адміністративного судочинства слід визначити загальні риси загального та спрощеного позовного провадження. Зосередити увагу здобувачів, що на відміну від інших видів судочинств, в адміністративному існує тільки форма позовного провадження.

За результатами вивчення вказаної теми здобувачі мають засвоїти основні засади здійснення адміністративного судочинства а також особливості, які виокремлюють його з-поміж інших видів судочинства. Здобувачі мають засвоїти мету та завдання адміністративного судочинства, а також коло публічно-правових спорів, що відноситься до юрисдикції адміністративних судів.

Практичне заняття № 4 – 2 год.

План

1. Юрисдикція адміністративних судів.
2. Порядок розгляду справ за правилами загального позовного провадження
3. Порядок розгляду справ за правилами спрощеного позовного провадження.

До виконання пропонується наступне практичне завдання:

07 листопада 2021 року громадянин В., через особистий кабінет на порталі Пенсійного фонду України, подав заяву до Головного управління Пенсійного фонду в Дніпропетровській області про призначення пенсії на пільгових умовах та додав всі необхідні документи.

12 листопада 2021 року громадянин В. отримав рішення про відмову у призначенні пенсії.

Рішення містить твердження, що пільговий стаж, необхідний для призначення пенсії становить - 0 років. Не прийнято довідки про підтвердження пільгового стажу та атестацію робочих місць, оскільки вони видані підприємствами, які знаходяться на тимчасово окупованій території.

Громадянин В вважає, що таке рішення є незаконним, оскільки він має необхідний пільговий стаж, на підтвердження чого були надані відповідні довідки. Громадянин В. має намір звернутись до суду.

Проаналізуйте ситуацію. До юрисдикції якого суду відноситься розгляд даного спору? Який спосіб захисту в даному випадку слід застосувати? Який порядок подання позовної заяви та вимоги до її змісту? Який строк звернення до суду в даному випадку діє? За правилами якого провадження буде відбуватись судовий розгляд? Який розмір судового збору слід сплатити? Які докази слід долучити до позовної заяви? Складіть проект позовної заяви.

Вирішення вказаного завдання має на меті формування практичних навичок підготовки такої заяви по суті як позовна заява, аналізу та правильної кваліфікації правовідносин, обрання правильного способу захисту, визначення суду, до юрисдикції якого належить вказаний спір.

При вирішенні завдання пропонується дотримуватися такого алгоритму:

Розпочати слід з визначення суб'єктного складу правовідносин та правової природи спору. Слід надати аргументовану відповідь чи є такий спір публічно-правовим та чи відноситься він до адміністративної юрисдикції? Слід обрати спосіб захисту з урахуванням положень статті 5 Кодексу адміністративного судочинства України та надати обґрунтування чому обраний спосіб буде ефективним. Також, слід визначити норми матеріального права, які вирішують вказаний спір з урахуванням висновків Верховного Суду, сформованих по подібним правовідносинам та практики ЄСПЛ та визначити перелік документів, які можуть будуть доказами по справі.

Надалі слід визначити строк звернення до адміністративного суду щодо даного спору та момент з якого він буде відраховуватись (ст. 122 КАС України).

При складанні проекту позовної заяви слід врахувати вимоги ст. 160-161 КАС України. При визначенні розміру судового збору та підстав для

його сплати слід керуватися ЗУ «Про судовий збір». Варто проаналізувати особливості розгляду вказаної категорії справи, які заяви по суті мають бути подані сторонами, строки розгляду справи.

Завдання для самостійної роботи до Теми 5:

Теми для рефератів

1. «Право на звернення до адміністративного суду та способи захисту».
2. «Форми адміністративного судочинства».
3. «Публічно-правовий спір. Ознаки. Види».
4. «Предметна юрисдикція адміністративних судів» .

Індивідуальні завдання до Теми 5:

Написати доповіді та виступити на занятті

1. «Заяви по суті. Вимоги до їх змісту».
2. «Строки звернення до адміністративного суду».
3. «Система адміністративних судів в Україні».
4. «Загальне та спрощене позовне провадження. Спільні риси та відмінності».

ТЕМА № 6. «ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ»

Семінарське заняття № 5 - (2 години)

План:

1. Поняття, правова основа та ознаки виконавчого провадження.
2. Суб'єкти виконавчого провадження та їх процесуальний статус.
3. Стадії виконавчого провадження, їх зміст та строки здійснення виконавчого провадження.
4. Виконавче провадження як захист прав громадян.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
«виконавче провадження», «виконавчий документ», «судовий наказ», «виконавчий лист», «засади виконавчого провадження», «виконавчий напис нотаріуса», «приватний виконавець», «державний виконавець», «автоматизована система виконавчого провадження», «єдиний реєстр боржників, «заходи примусового виконання рішень», «розподіл стягнутих з боржника грошових сум».

При вивченні теми варто перш за все надати визначення тому, що собою являє виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень і рішень інших органів. При цьому варто визначати мету та основні засади такого провадження з урахуванням конституційних засад обов'язковості виконання судових рішень. Здобувачі мають усвідомити, що мета судочинства (захист і поновлення порушених прав чи інтересів особи), може бути досягнута тільки у випадку виконання судових рішень, і, навпаки, не виконання судового рішення нівелює всі попередні стадії судового розгляду справи зокрема, та судочинство взагалі. Держава забезпечує примусове виконання судових рішень, у випадку якщо таке рішення не виконується добровільно, і досягнення такої мети здійснюється за допомогою виконавчого провадження. Поряд з цим, виконавче провадження має на меті примусове виконання не тільки судових рішень, але й рішень інших органів та осіб, визначених законодавством.

При визначенні нормативно-правових актів, що регулюють засади примусового виконання рішення та визначити місце ЗУ «Про виконавче провадження» у системі нормативно-правових актів, які регулюють дані правовідносини.

При вивченні засад виконавчого провадження слід розкрити зміст таких принципів його здійснення як:

- 1) верховенства права;
- 2) обов'язковості виконання рішень;
- 3) законності;
- 4) диспозитивності;
- 5) справедливості, неупередженості та об'єктивності;
- 6) гласності та відкритості виконавчого провадження;

- 7) розумності строків виконавчого провадження;
- 8) співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями;
- 9) забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців.

Здобувачі мають проаналізувати перелік виконавчих документів на підставі яких здійснюється виконавче провадження та вимоги до їх змісту.

Одним із важливих питань є органи і особи, уповноважені на здійснення примусового виконання рішень. Тут доцільно розглянути правовий статус таких органів та осіб як: державна виконавча служба та державні виконавці, приватні виконавці, податкові органи, банки та інші фінансові установи, органи, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. Варто визначити особливості здійснення виконавчого провадження приватними виконавцями.

Варто проаналізувати стадії виконавчого провадження: відкриття виконавчого провадження, здійснення дій направлених на примусове виконання рішення, завершення виконавчого провадження, та які процедури та механізми примусу можуть застосовуватись з метою досягнення цілей виконавчого провадження. При цьому варто встановити суб'єктний склад учасників виконавчого провадження, та визначити обсяг їх прав та обов'язків.

Варто розглянути особливості виконання рішень майнового та немайнового характеру.

Також варто проаналізувати порядок та підстави оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби.

Практичне заняття - 2 години

План:

1. Поняття, правова основа та ознаки виконавчого провадження.
2. Суб'єкти виконавчого провадження та їх процесуальний статус.
3. Стадії виконавчого провадження, їх зміст та строки здійснення виконавчого провадження.

Практичне завдання

Старшим державним виконавцем Автозаводського ВДВС у м. Кременчуці Північно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Суми) винесено постанову про відкриття виконавчого провадження про стягнення з Іванова Б. на користь Товариства з обмеженою відповідальністю «ФІНПРОМ» заборгованості в розмірі 8000,00 грн. Виконавче провадження відкрито на підставі виконавчого напису нотаріуса.

Також 16 серпня 2021 року було винесено постанову про арешт коштів боржника.

Іванов Б. звернувся до суду з позовом про визнання таким, що не підлягає виконання виконавчого напису та із заявою про забезпечення позову шляхом зупинення стягнення за виконавчим написом. Заяву про забезпечення позову суд задовольнив.

Проаналізуйте ситуацію. Чи є виконавчий напис нотаріуса виконавчим документом? Чи є підстави для зупинення виконавчого провадження в даному випадку? Які дії має вчинити боржник для зупинення виконавчого провадження? Чи є підстави для скасування постанови про арешт коштів боржника у випадку зупинення виконавчого провадження?

1. При вирішенні практичного завдання, перш за все, варто визначити норми ЗУ «Про виконавче провадження», які визначають, що є виконавчим документом, та чи є серед цього переліку виконавчий напис нотаріуса, визначити норми законодавства, які визначають перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів.

2. Визначити яким вимогам має відповідати документ про стягнення грошових коштів, щоб бути підставою для отримання виконавчого напису нотаріуса.

3. Визначити норми законодавства, що регулюють підстави та порядок вчинення нотаріальної дії щодо видання виконавчого напису.

4. Слід визначити, які обставини, визначені законодавством, є підставою для зупинення виконавчих дій, виконавчого провадження та проаналізувати за яких умов, у даному випадку, будуть наявні такі підстави.

5. Визначити норми цивільного процесуального законодавства, що передбачають підстави та порядок зупинення стягнення на підставі виконавчого документа.

6. Визначити підстави та порядок накладення арешту і вилучення майна (коштів) боржника у виконавчому провадженні. Підстави скасування арешту. Визначити чи передбачає закон скасування арешту у випадку зупинення виконавчих дій.

7. Зробити висновки, за результатами правового аналізу.

Індивідуальні завдання до Теми 6:

Написати доповіді та виступити на занятті

1. «Учасники виконавчого провадження. Обов'язки та права виконавців, права та обов'язків сторін виконавчого провадження».

2. «Порядок звернення стягнення на майно боржника».

3. «Відповідальність у виконавчому провадженні».

4. «Порядок встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду боржника за межі України».

5. Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця у адміністративному, господарському та цивільному судочинствах.

Завдання для самостійної роботи до Теми 6:

Теми для рефератів

1. «Виконавче провадження – як завершальна стадія судового провадження. Загальні умови та порядок здійснення виконавчого провадження».

2. «Строки у виконавчому провадженні. Зупинення виконавчого провадження».

3. «Оскарження рішень, дій, бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби».

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття адміністративно-процесуального права, його завдання, мета та сутність.
2. Система та структура адміністративно-процесуального права. Види проваджень адміністративного процесу, їх стадії.
3. Джерела адміністративно-процесуального права.
4. Особливості адміністративно-процесуального права.
5. Поняття та особливості адміністративно-процесуальних норм.
6. Поняття та зміст адміністративно-процесуальних відносин.
7. Суб'єкти адміністративного процесу.
8. Види адміністративно-процесуальних норм.
9. Загальна характеристика звернень громадян. Види звернень громадян.
10. Стадії та структура провадження за зверненням громадян.
11. Доступ до публічної інформації. Поняття та правові основи надання доступу громадянам до публічної інформації.
12. Інформаційний запит щодо доступу до публічної інформації. Вимоги, контроль, особливості.
13. Поняття та особливості дисциплінарних проваджень публічного права.
14. Види та принципи дисциплінарних проваджень.
15. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до державних службовців та їх характеристика.
16. Процесуальний порядок здійснення дисциплінарного провадження в державній службі.
17. Органи, що мають право здійснювати дисциплінарне провадження щодо державних службовців.
18. Особливості дисциплінарного провадження щодо прокурорів.
19. Особливості дисциплінарного провадження щодо суддів.
20. Органи, що здійснюють дисциплінарні провадження щодо суддів, прокурорів, адвокатів.
21. Особливості дисциплінарного провадження щодо адвокатів.
22. Дисциплінарні стягнення, що застосовуються до службових осіб.
23. Історичний досвід формування та становлення адміністративної юстиції в Україні та в зарубіжних країнах.
24. Поняття адміністративного суду. Законодавче і нормативне врегулювання діяльності адміністративних судів.
25. Принципи та форми адміністративного судочинства.
26. Система адміністративних судів України.
27. Публічно-правовий спір, ознаки, види.
28. Досудовий спосіб врегулювання публічно-правових спорів.
29. Завдання та основні засади адміністративного судочинства.

30. Форми адміністративного судочинства.
31. Справи, на які поширюються юрисдикція адміністративних судів. Публічно-правові спори, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів.
32. Поняття та види учасників судового адміністративного процесу.
33. Правосуб'єктність учасників судового адміністративного процесу.
34. Характеристика процесуального статусу учасників судового адміністративного процесу.
35. Процесуальний статус сторін в судовому адміністративному процесі.
36. Процесуальний статус третіх осіб в судовому адміністративному процесі.
37. Процесуальний статус представників в судовому адміністративному процесі.
38. Судові виклики та повідомлення в судовому адміністративному процесі.
39. Фіксування судового адміністративного процесу.
40. Провадження в адміністративному суді першої інстанції.
41. Апеляційне провадження в адміністративному судочинстві.
42. Касаційне провадження в адміністративному судочинстві.
43. Виконання судових рішень в адміністративних справах.
44. Способи судового захисту в адміністративному суді.
45. Форма і зміст адміністративного позову. Заяви по суті.
46. Вимоги до позовної заяви та інших заяв по суті.
47. Строки звернення до адміністративного суду.
48. Судові рішення та порядок їх прийняття.
49. Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності.
50. Особливості провадження у справах за зверненням податкових та митних органів.
51. Спрощене позовне провадження в адміністративному судочинстві.
52. Поняття, правова основа та ознаки виконавчого провадження.
53. Учасники виконавчого провадження. Обов'язки та права виконавців, права та обов'язків сторін виконавчого провадження.
54. Фінансування виконавчого провадження.
55. Стадії виконавчого провадження, їх зміст та строки здійснення виконавчого провадження.
56. Порядок звернення стягнення на майно боржника.
57. Виконання рішень немайнового характеру.
58. Оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби.
59. Порядок звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника.
60. Зупинення виконавчих дій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Рекомендована література до Теми 1:

Закони та інші нормативно – правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446

2. Підручники, монографії та інші наукові видання

1. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 466 с.
2. Ківалов С. В. Курс адміністративного процесуального права України : підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 342 с.
3. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Зуй В. В. Адміністративне право : підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.
4. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. Київ.: Атіка, 2007. 416 с.
5. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України: навчальний посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2006. – 271 с.
6. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2007. 613 с.
7. Посібник з основ адміністративного судочинства (для юридичних факультетів та юридичних клінік): навч. посіб. К., 2006. 126 с.
8. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер ; Буква Закону, 2018. 344 с.
9. Картузова І.О. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. К. : Фенікс, 2016. 400 с.
10. Писаренко Н.Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 312 с.
11. Мінка Т.П., Алфьоров С.М., Миронюк Р.В. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Х.:Право, 2013. 352 с.
12. Коломоєць Т.О., Колпаков В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
13. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Нечитайло О.М. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.
15. Ліпкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія. К. : Вид. Ліпкан О.С., 2017. 312 с.

16. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин . К. : Видавничий Дім Ін Юре, 2000. 68 с.

17. Курс адміністративного права України : підручник .К.: Юрінком Інтер, 2013. 872 с.

18. Руснак Ю.І. Захист в адміністративному процесі : практ. посіб. К.: Центр учб. літ., 2013. 352 с.

Рекомендована література до Теми 2:

Закони та інші нормативно – правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446

3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. №93

4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06 вересня 2012 року. *Голос України*, 2012. №188

2. Підручники, монографії та інші наукові видання

1. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 466 с.

2. Ківалов С. В. Курс адміністративного процесуального права України : підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 342 с.

3. Битяк Ю. П. , Гаращук В. М. , Зуй В. В. Адміністративне право : підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.

4. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. Київ.: Атіка, 2007. 416 с.

5. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України: навчальний посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2006. – 271 с.

6. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2007. 613 с.

7. Посібник з основ адміністративного судочинства (для юридичних факультетів та юридичних клінік): навч. посіб. К., 2006. 126 с.

8. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер ; Буква Закону, 2018. 344 с.

9. Картузова І.О. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. К. : Фенікс, 2016. 400 с.

10. Писаренко Н.Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 312 с.

11. Мінка Т.П., Алфьоров С.М., Миронюк Р.В. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Х.: Право, 2013. 352 с.
12. Коломоєць Т.О., Колпаков В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
13. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. К. Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Нечитайло О.М. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.
15. Ліпкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія. К. : Вид. Ліпкан О.С., 2017. 312 с.

Рекомендована література до Теми 3:

Закони та інші нормативно – правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. №93
4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06 вересня 2012 року. *Голос України*. 2012. №188
5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст.24
6. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256
7. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992, № 48, ст. 650

2. Підручники, монографії та інші наукові видання

1. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 466 с.
2. Ківалов С. В. Курс адміністративного процесуального права України : підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 342 с.
3. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Зуй В. В. Адміністративне право : підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.
4. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. Київ.: Атіка, 2007. 416 с.
5. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України: навчальний посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2006. – 271 с.
6. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2007. 613 с.

7. Посібник з основ адміністративного судочинства (для юридичних факультетів та юридичних клінік): навч. посіб. К., 2006. 126 с.
8. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер ; Буква Закону, 2018. 344 с.
9. Картузова І.О. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. К. : Фенікс, 2016. 400 с.
10. Писаренко Н.Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 312 с.
11. Мінка Т.П., Алфьоров С.М., Миронюк Р.В. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Х.:Право, 2013. 352 с.
12. Коломоєць Т.О., Колпаков В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
13. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. К. Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Нечитайло О.М. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.
15. Ліпкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія. К. : Вид. Ліпкан О.С., 2017. 312 с.
16. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин . К. : Видавничий Дім Ін Юре, 2000. 68 с.
17. Курс адміністративного права України : підручник .К.: Юрінком Інтер, 2013. 872 с.

Рекомендована література до Теми 4:

Закони та інші нормативно – правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України*. 1984. № 51. Ст. 1122.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2013, № 27, ст.282.
5. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2017, №7-8, ст. 50
6. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2016, № 4, ст.43
7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 2-3, ст.12
7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2016, № 31, ст.545.

2. Підручники, монографії та інші наукові видання

1. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 466 с.
2. Ківалов С. В. Курс адміністративного процесуального права України : підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 342 с.
3. Битяк Ю. П. , Гаращук В. М. , Зуй В. В. Адміністративне право : підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.
4. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. Київ.: Атіка, 2007. 416 с.
5. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України: навчальний посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2006. – 271 с.
6. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2007. 613 с.
7. Посібник з основ адміністративного судочинства (для юридичних факультетів та юридичних клінік): навч. посіб. К., 2006. 126 с.
8. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер ; Буква Закону, 2018. 344 с.
9. Картузова І.О. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. К. : Фенікс, 2016. 400 с.
10. Писаренко Н.Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 312 с.
11. Мінка Т.П., Алфьоров С.М., Миронюк Р.В. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Х.:Право, 2013. 352 с.
12. Коломоєць Т.О. , Колпаков В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
13. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. К. Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Нечитайло О.М. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.
15. Ліпкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія. К. : Вид. Ліпкан О.С., 2017. 312 с.
16. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин . К. : Видавничий Дім Ін Юре, 2000. 68 с.
17. Курс адміністративного права України : підручник .К.: Юрінком Інтер, 2013. 872 с.
18. Руснак Ю.І. Захист в адміністративному процесі : практ. посіб. К.: Центр учб. літ., 2013. 352 с.

Рекомендована література до Теми 5:

Закони та інші нормативно – правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. №93

2. Підручники, монографії та інші наукові видання

1. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 466 с.
2. Ківалов С. В. Курс адміністративного процесуального права України : підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 342 с.
3. Битяк Ю. П. , Гаращук В. М. , Зуй В. В. Адміністративне право : підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.
4. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. Київ.: Атіка, 2007. 416 с.
5. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України: навчальний посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2006. – 271 с.
6. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2007. 613 с.
7. Посібник з основ адміністративного судочинства (для юридичних факультетів та юридичних клінік): навч. посіб. К., 2006. 126 с.
8. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер ; Буква Закону, 2018. 344 с.
9. Картузова І.О. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. К. : Фенікс, 2016. 400 с.
10. Писаренко Н.Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 312 с.
11. Мінка Т.П., Алфьоров С.М., Миронюк Р.В. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Х.:Право, 2013. 352 с.
12. Коломоєць Т.О. , Колпаков В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
13. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. К. Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Нечитайло О.М. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.
15. Ліпкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія. К. : Вид. Ліпкан О.С., 2017. 312 с.
16. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин . К. : ВД «Ін Юре», 2000. 68 с.

Рекомендована література до Теми 6:

Закони та інші нормативно – правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. №93
4. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст.542

2. Підручники, монографії та інші наукові видання

1. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 466 с.
2. Ківалов С. В. Курс адміністративного процесуального права України : підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 342 с.
3. Битяк Ю. П. , Гаращук В. М. , Зуй В. В. Адміністративне право : підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.
4. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. Київ.: Атіка, 2007. 416 с.
5. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України: навчальний посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2006. – 271 с.
6. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2007. 613 с.
7. Посібник з основ адміністративного судочинства (для юридичних факультетів та юридичних клінік): навч. посіб. К., 2006. 126 с.
8. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер ; Буква Закону, 2018. 344 с.
9. Картузова І.О. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. К. : Фенікс, 2016. 400 с.
10. Писаренко Н.Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 312 с.
11. Мінка Т.П., Алфьоров С.М., Миронюк Р.В. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Х.:Право, 2013. 352 с.
12. Коломоєць Т.О. , Колпаков В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
13. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. К. Алерта ; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Нечитайло О.М. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.
15. Ліпкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія. К. : Вид. Ліпкан О.С., 2017. 312 с.
16. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин . К. : ВД «Ін Юре», 2000. 68 с.

Додатки

Навчальне видання

Костюк Тетяна Василівна

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських та практичних занять
(для здобувачів вищої освіти 3 курсу денної форми навчання)*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *Є. В. Коваленко-Марченкова,
А. В. Самотуга*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 2,45. Обл.-вид. арк. 2,63.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.